

Lenkei Lajos

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

HIVATALNOK URAK

Felújítás a Magyar Néphadsereg Színházában

Szerző:
Cím:

Osztályozás

Tárgy

792

He

Vígjáték (eredeti Néphadsereg)

Idő

"1960"

Népszabadság
1959. okt. 16.

Az idei évad, úgy látszik, a „kosztümös” művek jegyében indul legközelebb színházunkban — s ezért meglehetősen bólinthatunk a Néphadsereg Színháza színlapjának láttára: lám, végre egy színmű, amely nem a XV. vagy XVII. századból visz bennünket, hanem a XX-ba, igaz, hogy az elejére: 1909-be. Földes Imre Hivatalnok urak című színművét újította fel a színház, egyikét azoknak a színdaraboknak, amelyek életünk és dráma-irodalmunk egy régmúlt korszakáról adnak hírt a mai közönségnek.

A Hivatalnok urak fordulatossá, eszelekményből három felvonásban mutatja be Barna Gábor irodavezető furcsa tragédiáját. A jövendemen felül élő hivatalnok váltót hamisít, halálba kergeti barátját, sikkaszt, utolsó pénzét is elkártyázza, feleségét majdhogyan bordélyba juttatja, egyszóval mindent elkövet, hogy ellenszenvünket kiérdemelje. Furcsa módon mégis úgy viselkedik, mint egy gáncstalan lovag, a szerző szemelláthatóan arra törekszik, hogy — mindezek ellenére — rokonszenvesnek állítsa be. Milyen eszközökkel? Azzal, hogy a társadalom áldozataként mutatja be az irodavezetőt. A „társadalmat” Brohser úr, a szívtelen tőkés képviseli. Mondani sem kell, hogy szó sincs arról, mintha Barna valóban a társadalom áldozata lenne! Egyszerűen arról van szó, hogy ez a hitvány ember görcsösen ragaszkodik úri mivoltának álomképeéhez, s hiába a szerző minden erőfeszítése, semmi sem igazolja gaztetteit. Végre is az a tétel, hogy „gazdag emberből szabad lopni”, a betyárok tétéle, nem pedig haladó gondolat! Ez a Barna Gábor pedig olyan gatlástalan, olyan ostoba, hogy semmiféle együttérzésre nem számíthat.

Mi az, ami mégis feléje fordítja a közönség egy részének a rokonszenvét? Nem utolsósorban a szerző technikája. Azt az ügyes fogást alkalmazza, hogy szinte három különböző történetet állít a három felvonásban a színpadra s e történetek fordulataival minduntalan eltereli a figyelmet a „fő hős” enyhén szólva problematikus jelleméről. Az osztályvezető úr mindhárom történetben oly ügyesen „sodródik”, hogy végül is áldozatnak látszik. Mert ami azt illeti, „egyéb-

ként” rokonszenves ember, jó modorú, szereti a feleségét, goromba az anyósával (aki pedig százszor különb nála, ha ezzel nem is monddunk sokat!) és „vívódik” is egy-egy gaztette előtt és után.

Ilyen „főhős” mellett nem sokkal különb emberek járnak ki s be a színpadon, pontosan meghatározott drámai funkciók szerint. A zord anyós (akiről a színdarab végén derül ki, hogy ő tulajdonképpen a deus ex machina, az „isteni beavatkozás” a drámában), az évtizedek óta manipuláló raktárnok, a fülig adósodott hivatalnokok és egy kis bankfiú, akit mindenki hülyének tart, pedig talán az egyetlen eszes lény az egész társaságban, no meg egy nem e világról való feleség, aki arra szolgál, hogy mindenki beláthassa, hogy az irodavezető úr indokoltan költött el néhány év alatt 30 000 korona hozományt és indokoltan lop, csal, hazudik...

A színmű értéke: megmutatja, milyen káros illúzió csupán, hogy a kispolgár a maga erejéből segíthet az elnyomottságán; megmutatja a kispolgár önzését és gyengeségét, a vakságát és tragikumát ennek a vakságnak. A pénz az, amely eltakarja a kilátást Barna Gábor irodavezető és társai szeme elől, a pénz, amely után futva, menthetetlenül az adósságok hínárjába kerülnek. S ha mindinkább elproletarializálódnak is, „úri életet” próbálnak élni, adósságot adósságra, becstelenséget becstelenségre halmoznak, csak, hogy egy ideig még „felszínen tartsák” magukat.

Persze az sem véletlen, hogy az eredeti színdarab harmadik felvonása megalkuvásba, amolyan „nem vagyok méltó a szerelmedre”-moralizálásba fulladt. Jöllehet, a Néphadsereg Színháza jótékony kozmetikával igyekezett el-tüntetni a legárujobb nyomokat, kár volna nem látni, hogy ez a korrekció a színmű lényegén nem változtatható, s hogy nem helyes Földes Imre művének azt a következtetést tulajdonítani, amelyhez a századfordulót követő forradalmas időkben polgári radikális mesterei és pályatársai közül is csak a legjobbak küzdöttek fel magukat.

A Néphadsereg Színháza „korhű” előadást produkált. Mintha a régi Vígjáték egyik aprólékos, naturalista előadását látnánk. (Igaz, nem minden szereplő illeszkedik

egyformán e stílushoz, talán néhány előadás után jobban összeforr az együttessé.) Félreértés ne essék, helyeseljük, hogy Kazimir Károly rendező így állította be a színművet — ez a helyes előadásmód, ha ez a stílus számunkra ma már túlhaladott is.

A szereplők élén Szabó Ernő Róth bácsiját kell említenünk. Örvendetes, hogy e kiváló művész ismét prózai színházban játszik. Ez a szerep, Rátkay Márton legendás alakításának emlékével is, teljes sikert hoz Szabó Ernőnek Utolsó jelenete, amikor rádobban, hogy törbeccsálták, fájdalmas arcjátéka, ide-oda tántorgó lépteje és tétova kirohanása — kiváló. Pálos György Barna szerepében küszködik azzal a feladattal, hogy gazembert hősnek játsszon. Dicséretére szolgál: szerepe buktatóit nagy tudással kerüli ki, s még vívódásait is elhisszük, Tábori Nóra, mint René kitűnő; olyan kvalitásokat mutat, amelyeket egy modern vígjátékban kirobbanó sikerrel és több értelemmel gyümölcsöztetne. Sikere ezúttal sem marad el, megérdemli a tapsokat. (Első és harmadik felvonásbeli ruháját azonban helyes lenne felcserélni. A III. felvonásban így érthetőbb lesz anyja felkiáltása a ruhája láttán.) Földényi László egyikűk szerepében (Brohser) nagyon jó. A „hivatalnok urak” megszemélyesítői, Keres Emil, Nagy István, Verebes Károly, Prókay István, Koltai Gyula és a gyakornokot alakító Tordy Géza egy-egy érdekes és hatásos karakterfigurát alakítanak. Pándy Lajos csöndesebb szerepét túl sok izgatottsággal tölti meg és hiányzik belőle a saját gyöngeségét felismert ember keserősége. Péchy Blanka és Schubert Éva — amennyire csak lehet, kiaknázzák nyúlfarknyi szerepüket. Ladomerszky Margit Vámosinéja Shaw valamelyik vígjátékából tévedt ide. Alakítása túlnő a szerepen — s egy kis tompitás nem ártana fullánkos mondatai hangvételénél. Szatmári István, Dezső, a bankfiú szerepéből igen jellegzetes figurát rajzol. Gyórfy György és Bakos Gyula munkása és a többi kisebb szerep alakítói megfelelően illeszkednek a darab stílusához, mondanivalójához és az együtteshez. Upor Tibor díszletei és Láng Rudolf ruhái korhűek és jól szolgálják a színmű stílusát.

Lenkei Lajos